

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оксана Панченко, аспірант кафедри дошкільної освіти,

Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, Україна

Анотація: У статті розглянуто можливості інтенсифікації вищої освіти засобами інтерактивних технологій як чинника підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів. Автором проведений етимологічний аналіз поняття «інтенсифікація» професійної підготовки майбутніх вихователів та визначено підходи до основних аспектів досліджуваного явища. У науковій праці проведена систематизація основних інтерактивних технологій у площині професійної підготовки майбутніх вихователів та проаналізовано потенційні можливості інтенсифікації освітнього процесу в закладах вищої освіти засобами інтерактивних технологій.

Ключові слова: інтенсифікація навчання, освітній процес, удосконалення вищої освіти, професійна підготовка

ВСТУП

У контексті сучасних освітніх змін науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти перебувають у постійному пошуку шляхів удосконалення освітнього процесу. Зокрема, основна увага дослідників націлена на визначення ряду факторів, здатних впливати на якість вищої освіти, зокрема: налагодження партнерської взаємодії учасників освітнього процесу (у тому числі, створення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між викладачем та студентом); розробку та вдосконалення навчально-методичних матеріалів навчання студентів (вивчення та врахування передового педагогічного досвіду педагогів-практиків як України, та і європейських країн, оновлення змісту освітніх компонентів, розробка навчального, навчально-практичного, наукового інструментарію підготовки майбутніх фахівців тощо); підвищення якості організації та проведення різних видів діяльності здобувачів вищої освіти з урахуванням досягнень науково-технічної революції; підвищення професійної майстерності викладача як прерогативи інноваційної спрямованості професійної підготовки майбутніх фахівців [8].

Незаперечним є той факт, що вдосконалення вищої освіти безпосередньо залежить від інтенсифікації навчальної та практичної складової освітнього процесу, яка сприятиме формуванню мотивації студента здобувати фахові знання, стимулюванню його пізнавальної активності під час

вирішення різних видів навчальної та практичної діяльності, посиленню єдності теоретичних знань та практичних навичок здобувачів вищої освіти засобами сучасних освітніх технологій навчання [2]. Таким чином, окреслене проблематичне поле наукового дослідження вимагає уточнення провідної дефініції «інтенсифікація професійної підготовки майбутніх вихователів» з огляду на перспективу впровадження сучасних технологій навчання.

Дослідження потенційних можливостей інтенсифікації освітнього процесу в закладах вищої освіти простежується в наукових доробках багатьох сучасних учених, а саме: теоретико-методологічних аспектах інтенсифікації освітнього процесу у вищій школі (Р. Бурдейнова, О. Кисельова, Л. Коліток, І. Трубавіна та інших), функціональному підході щодо використання педагогічних технологій інтенсифікації освітнього процесу (Л. Білоусова, Н. Житеньова та інших), психолого-педагогічних аспектах інтенсифікації навчання (В. Буханевич, А. Мартинюк, А. Рижкова та інші). Поряд з цим, значний інтерес до інтенсифікації як чинника підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти простежується у роботах й інших педагогів, зокрема, більшість дослідників відмічають наступні фактори впливу на процес інтенсифікації вищої освіти: інформаційні технології (Н. Закордонець, А. Клименко, Ю. Красильник, О. Пшенична та інші); інтерактивні, проєктні, ігрові технології (В. Бондар, А. Рибачук та інші); комп'ютерні технології (Л. Паламаренко) тощо. Розглянемо та проаналізуємо сутність поняття «інтенсифікація професійної підготовки майбутніх вихователів».

У дослідженнях В. Буханевич поняття «інтенсифікація навчання» розглядається як методологічне, технологічне та психологічне удосконалення навчання, що підвищує ефективність освітнього процесу [3, с. 234]. На думку дослідниці, інтенсифікація навчання дозволяє посилити мотивацію студента, збільшити рівень інформативності навчального матеріалу, реалізувати творчий потенціал учасників освітнього процесу на засадах особистісного, діяльнісного, творчого, ігрового, інтегрованого підходів. У контексті досліджуваної нами проблеми певний потенціал мають результати наукового пошуку І. Трубавіної та А. Рижкової, які обґрунтували, що «інтенсифікація» є таким принципом навчання, завдяки якому забезпечується висока якість освітнього процесу, адже передбачається збільшення практичної складової навчання, й ґрунтується на партнерській взаємодії учасників освітнього процесу, що значно мотивує студента до навчання [12, с. 748]. Досить змістовними є наукові праці Ю. Красильника, який вважає, що інтенсифікація процесу навчання спрямована на раціональне поєднання методів, форм та засобів навчання, що продуктивно впливає на результат досягнення цілі через вмотивовану взаємодію педагога та студента [7]. Цікавими на наш погляд є судження А. Рибачук, яка серед основних засобів інтенсифікації навчання виокремлює застосування відповідних методів, форм, засобів, що активізують

навчальну та пізнавальну діяльність студентів, зокрема, особлива увага надається методам активного навчання (ігровим, дискусійним, тренінговим та інтерактивним) [9]. Цілком погоджуємось із заувагами дослідників [2, 6], які наголошують, що інтенсифікація навчання є своєрідною можливістю збільшення мисленнєвого потенціалу студента за рахунок впровадження технічних ресурсів навчання.

Підсумовуючи зазначене вище, можемо дійти висновку про те, що інтенсифікація навчання є сукупністю методів, форм та засобів, що взаємопов'язані між собою та мотивують студента до навчально-пізнавальної діяльності, а також як певне середовище для прояву прихованої спроможності особистості здійснювати мисленнєві операції під час виконання поставлених завдань.

Зважаючи на об'єктивні процеси інтеграції системи вищої освіти нашої держави у світовий і європейський науково-освітній простір і, як наслідок, - сформоване нині соціальне замовлення на підготовку майбутніх фахівців дошкільної галузі з високим рівнем професійної компетентності, ми вважаємо, що *інтенсифікація професійної підготовки майбутніх вихователів* - це сукупність навчально-методичного інструментарію (принципів, методів, форм, засобів навчання), раціональний вибір якого здатний посилювати мотивацію студента до навчання, створювати умови для партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, розкривати професійний потенціал здобувача вищої освіти.

Оскільки зростання вимог щодо якості професійної підготовки майбутніх вихователів обумовлені стрімким розвитком педагогічної науки, багатоаспектним характером упровадження педагогічних технологій, їх розробкою, вдосконаленням та використанням інноваційних методів, форм та засобів навчання студентів, що знаходяться в постійній адаптації до потреб ринку праці з урахуванням можливостей інформаційно-комунікаційного середовища, виникає необхідність вивчення пріоритетних напрямів інтенсифікації вищої освіти сучасними технологіями навчання (інформаційно-комунікаційні, інтерактивні, проєктні, ігрові, інтегральні технології та інші) [1]. Спільна взаємодія викладачів і студентів у контексті суб'єктно-діяльнісного підходу характеризується наявністю всіх етапів діяльності - цілепокладання, проєктування, планування, організації освітньої діяльності, реалізації цілей і завдань підготовки до майбутньої професійної діяльності та аналізу досягнутих результатів. Особливий акцент у процесі підготовки робиться на стимулюванні мотивів студентів до самовдосконалення та розвитку професійно важливих якостей - цілеспрямованості, активності й ініціативності, самостійності та відповідальності, зреалізувати які можливо за рахунок використання інтерактивних технологій навчання. Актуальність обраної технології не викликає сумнівів, адже впровадження інтерактивних технологій навчання є

найбільш гнучким інструментом моделювання реальних професійних ситуацій, що дозволяє майбутньому вихователю застосувати отримані знання на практиці в умовах закладу вищої освіти.

Результати аналізу наукових праць Н. Волкової [4], О. Пометун [5], Т. Сердюк [10], С. Сисової [11] доводять, що використання інтерактивних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти стимулює майбутнього фахівця до самостійної акумуляції теоретичних знань та спонукає до творчого їх використання при виконанні ситуативних, проблемних завдань, сприяє налагодженню суб'єкт-суб'єктних відносин та мотивує до участі в дискусіях, обговореннях актуальних проблем. Як відомо з досліджень В. Бондар [1], Ю. Красильник [7], А. Рибачук [9], засоби інтерактивних технологій є одним із пріоритетних напрямів інтенсифікації професійної підготовки фахівців, у тому числі й майбутніх вихователів.

У педагогічній науці представлений широкий спектр інтерактивних технологій навчання студентів, можливості вибору яких залежать від суб'єктивних чинників (урахуванням індивідуальних особливостей студентів, зокрема, рівня сформованості компетентностей, рівня пізнавальних можливостей; наявності практичного досвіду; можливостей взаємодії - наприклад, використання дистанційних технологій) та об'єктивних чинників (мета та завдання освітнього процесу; формування необхідних компетентностей; методи, форми та засоби навчання) [4, с. 5-6]. Коротко опишемо основні групи інтерактивних технологій навчання у вищій школі (за Н. Волковою [4]) та визначимо їх потенційні можливості у професійній підготовці майбутніх вихователів.

Перша група методів інтерактивних технологій - *діалогово-дискусійні технології*. Ця група включає наступні інтерактивні методи навчання: круглі столи, симпозіуми, сократівська дискусія, розмовні «буз» групи, мозковий штурм, прес-метод, метод SCAMPER, метод дебрифінгу, метод «Корабельна рада», сторітейлінг, метод Кіплінга та інші [4]. Основою для запровадження діалогово-дискусійних технологій є створення діалогічного простору, у якому учасники освітнього процесу зможуть активно взаємодіяти в групах, брати участь в обговоренні проблеми, аргументувати та доводити свою точку зору, а також слухати пропозиції чи ідеї інших учасників колективу.

Інтерактивні *технології аналізу ситуацій* (ситуаційні завдання, кейс-методи, метод інцидентів) дозволяють сформувати у майбутніх вихователів навички критичного мислення, створюють умови, за яких студент зможе проводити оцінювання та робити альтернативи за різних умов (з урахуванням суб'єктивних та об'єктивних чинників), виявляти власну позицію щодо конкретної ситуації та пропонувати варіанти виходу з неї. Використання технологій аналізу ситуації в освітньому процесі буде ефективним тоді, коли студент не може отримати правильної відповіді, що, у свою чергу, спонукає до активного вивчення нового матеріалу та поглиблення набутих знань.

Поряд з цим, цінність даної інтерактивної технології вбачаємо в можливості створювати умови, за яких студент зможе використати теоретичні знання при вирішенні практичних завдань, розробці власного професійного портфоліо.

Найбільш розповсюдженими у використанні в освітньому процесі закладів освіти є *ігрові технології навчання*, до яких відносяться наступні методи навчання: ділові ігри, рольові ігри, інтерактивні ігри, імітаційні ігри (ігри-вікторини, ток-шоу, інсценування), квести, проєкти, кейси, тренінги [4]. Вважаємо, що оскільки ігрові технології є найбільш привабливими та відомими серед студентів, вони являються ефективним засобом мотивації майбутнього вихователя до навчальної діяльності. Ігровий зміст навчання, встановлення певних правил, розподіл ролей та ігрових дій дозволяють залучати всіх студентів в освітній процес.

З метою встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу важливого значення набувають *технології навчання у співробітництві* (модель «Діади», займи позицію, метод «Павутинка дискусії», акваріум, метод «Чотири кити», метод «Метаплан», «Метод 635», Метод «6 капелюхів мислення», Метод Дельбека, метод проєкту та інші) [4]. Особливість організації цієї технології навчання полягає в постійній «міграції» учасників груп, можливості диференціації завдань за рівнем складності та колективному розв'язанні освітньої проблеми. Такого роду кооперативне навчання дозволяє студенту закріпити отриманий теоретичний матеріал, самостійно визначитись з рівнем його засвоєння та є стимулом до осмислення та аналізу інформації, що впливає на можливість прийняття рішень та формування власної думки.

Оскільки викладач закладу вищої освіти є не керівником освітнього процесу, а є його фасилітатором, актуальною в умовах сучасної підготовки майбутніх вихователів є *технологія фасилітаційного навчання*. Використання таких методів фасилітаційного навчання як світове кафе, парадигма позитивних змін, відкритий простір, навчання на досвіді інших та веб-квест дозволяє викладачу вести провідну місію між встановленням міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу, створювати умови для зворотного зв'язку, розподілу завдань та контролем за оцінюванням [4]. Перевагу фасилітаційного навчання вбачаємо в можливості творчого підходу до виконання завдань, представленні робіт кожного студента та гарантований результат навчання (наприклад, розробка проєкту).

Враховуючи можливості комп'ютерного забезпечення, популярними стають й такі інтерактивні технології навчання як *інформаційно-комунікаційні технології* та *гейміфікація*. Перевагою цих технологій є можливість наповнювати освітній процес комп'ютерними іграми та інтерактивними мультимедійними вправами, здійснювати навчання в дистанційній формі через підтримку зв'язку учасників освітнього процесу в чатах та відеоконференціях, а також проведення чат/веб-занять [7].

Таким чином, завдяки інтерактивним технологіям навчання досягається практичне втілення здобутих теоретичних знань та інформаційний обмін між учасниками освітнього процесу, створюються умови для формування у майбутніх вихователів умінь взаємодіяти в команді, реалізовувати власний професійний потенціал через виконання творчих, ігрових, дослідницьких, науково-пошукових завдань, що відповідно, впливає на якість професійної підготовки фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В.В., Підготовка майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. *Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького*. Черкаси., 2020. с. 321
2. Бурдейна Н., Оптимізація та інтенсифікація як основні чинники підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15409/Burdeyna.pdf?sequence=1> (дата звернення: 29.03.2022).
3. Буханєвич В.В., Психолого-педагогічні умови інтенсифікації навчання. Міжнародні челпанівські психолого-педагогічні читання. Педагогіка майбутнього: технології плекання довершеної особистості. 2016. Розділ 3. с. 231-239.
4. Волкова Н.П., Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. с. 360.
5. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт. уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ: АПН, 2002. с. 135
6. Колток Л., Інтенсифікація навчально-виховного процесу як складова модернізації освіти вищої школи. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 14. с. 275-282.
7. Красильник Ю., Інформаційні технології як фактор інтенсифікації підготовки майбутнього викладача в умовах магістратури. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/2986/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82_%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2013.pdf (дата звернення: 29.03.2022).
8. Куліш Р., Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського. 2014. Вип. 1.45 (106). с. 73-77.
9. Рибачук А. Інтерактивне навчання як засіб інтенсифікації навчального процесу. 2018. 2(20). Т.4. с. 57-60.

10. Сердюк Т.В., Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I - II рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. с. 20
11. Сисоєва С.О., Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. *НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих*. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. с. 320
12. Трубавіна І.М., Рижкова А.Ю. Інтенсифікація навчання студентів у ВНЗ як основа вимог до оновлення підручників. Проблеми сучасного підручника. 2014. Вип. 14. с. 747-753.
13. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. с. 80